

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА В ПТГ „ЦАР СИМЕОН ВЕЛИКИ“

/изготвен съгласно Заповед №РД09-1871/18.12.2015г. на Министъра на образованието и науката/

I. ИЗМЕРЕНИЯТА НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

Тормозът в училище обхваща широк спектър от прояви. Това е явление със сериозни размери, което оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват или наблюдават. Последиците от насилието в училище са особено тежки и продължителни и силно привличат общественото внимание.

Тормозът спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

1. Прояви на тормоз:

- Физически тормоз
- Вербален тормоз
- Психически тормоз
- Социален тормоз
- Сексуален тормоз

2. Среда за развитие на тормоза:

- Физическа
- Виртуална / кибертормоз/

II. КРИТЕРИИ ЗА РАЗПОЗНАВАНЕ НА НАСИЛИЕТО

1. Разпознаване на физическото насилие

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или честичервени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едносрични отговори;
- безпокойство и крайности в поведението -от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове, например физическо възпитание и спорт;

2. Разпознаване на психическото насилие

- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, самозанемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- психосоматични симптоми.

3. Разпознаване на сексуалното насилие

Разпознаването на **сексуалното насилие** включва както изброената по-горе симптоматика, така и различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възрастова група деца).

III. УЧИЛИЩНА ПОЛИТИКА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

1. Принципи, ценности, философия

Основен принцип при изграждането на училищна политика за противодействие на тормоза в училище е прилагането на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна училищна среда.

2. Разработване и въвеждане на превантивни мерки за предотвратяване и противодействие на тормоза в училище

2.1. Дейности на равнище училище

2.1.1. Превенция на равнище училище

- оценка на проблема

Оценката следва да се извършва в началото и в края на учебната година. Тя се организира от училищното ръководство. За целта могат да се използват редица инструменти, като специални въпросници, дискусии с участие на цялата училищна общност, фокус групи с деца, учители и родители и др. */Приложение 3/*

Резултатите от оценката и наличието на проблем се обсъждат на педагогически съвет с участието и на непедagogическия персонал, а в подходящ формат – ис родителите и децата.

- създаване на координационен съвет

Създава се координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза. Съветът се ръководи задължително от помощник-директор и включва училищен психолог или педагогически съветник, учители, ученици и родители.

- изготвяне на план за противодействие на училищния тормоз

На базата на извършената оценка в началото на всяка учебна година координационният съвет изготвя план за съответната учебна година за противодействие на училищния тормоз. Този план съдържа описание на всички дейности по превенция и интервенция на равнище клас и училище. Той е със срок една учебна година и се ревизира и актуализира всяка учебна година.

- създаване на единни училищни правила.
  - ✓ формулиране на предложения от всеки клас за правила на поведение и ценности;
  - ✓ обобщаване на всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от класовете и формулиране на общоучилищни ценности и правила, които да бъдат част от училищната политика;
  - ✓ договаряне на единен механизъм, включително разписани ясни отговорности, за реагиране при всяка проява на тормоз и насилие;
  - ✓ разработване на предложения за промени в Правилника за дейността на училището и обсъждането им с училищната общност;
  - ✓ приемане на съгласуваните промени;
  - ✓ прилагане на програми за развитие на личните и социалните умения на децата;
  - ✓ ясно разпределение на конкретни отговорности на всички възрастни в училището;
  - ✓ подобряване на системата от дежурства с оглед обхващане на местата, в които на етапа на оценка е установено, че се извършва тормоза;
  - ✓ подобряване на системата за съобщаване на случаи на тормоз (въвеждане на нови форми и канали, гарантиране на конфиденциалността);
  - ✓ включване на експерти, родителите и самите ученици в процеса на създаване и реализиране на всички интервенции;
  - ✓ използване на подхода за работа с връстници (peer education), които трябва да станат естествените помощници при реализирането на всички видове интервенции както по

отношение на децата, които са обект на тормоз, така и по отношение на децата, които упражняват насилие;

- ✓ повишаване квалификацията на учителите за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за определени категории от работещите в училище за справяне с критични ситуации и други;
- ✓ разработване на мерки за привличане на родителите;
- ✓ разработване на процедури и механизми за осигуряване на непрекъснато съгласуване на интересите и потребностите на отделните групи, съставляващи училищната общност;
- ✓ информиране и актуализиране на информацията за наличните ресурси в общността съществуващи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза в училище;
- ✓ осигуряване на реални партньорства с външни на училището служби, организации и специалисти;
- ✓ насочване към здравни и социални услуги за децата и техните семейства.

2.1.2. Интервенцията на равнище училище

- **Водене на училищен дневник със случаи и управление на информацията**

Дневника със случаи, съдържа следната информация: дата; какво се е случило – кратко описание на ситуацията, кога се е случило, кои са участниците; кой служител е регистрирал ситуацията – име и подпис; какво е предприето като действия (интервенция); кои отговорни участници са информирани (институции, органи, родители); как е приключила ситуацията или на какъв етап е и какво предстои.

В него се документират единствено ситуацияите, съответстващи на нива две и три съгласно таблица *Приложение 4*.

- **Процедура за откриване и работа по случай / Приложение 5/**

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие е част от цялостната политика на училището срещу насилието. Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилието и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано.

При предприемане на индивидуална работа по случай с ученик на базата на направения анализ, координирането на работата се осъществява от координационния съвет. Информацията за вписаните в Дневника със случаи на училищен тормоз се съхранява при член на координационния съвет, определен от директора на училището.

- **Насочване на случаи към външни служби**

При идентифициране на ситуация на тормоз, следва незабавно да се уведомят органите за закрила на детето: ОЗД и/или полиция. Уведомяването е задължение на всеки гражданин по силата на Закона за закрила на детето (ЗЗД), следователно сигнал до отдел „Закрила на детето“ и/или Районно управление „Полиция“ трябва да подаде гражданинът или служителят на училището, идентифицирал тормоза. Това може да бъде учител, директор, служител от непедагогическия персонал, както и Координационният съвет като колективен орган. Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция.

Конкретните стъпки при подаване на сигнал за тормоз към външни служби са представени в *Приложение 2*.

2.2. Дейности на равнище клас

2.2.1. Превенцията на равнище клас

- **Обучителни дейности, в които водеща роля има класния ръководител - груповата работа, дискусии, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, като се използват възможностите на часа на класа, учебни предмети от задължителните учебни часове, различни извънкласни и извънучилищни дейности.**

Основните теми могат да бъдат:

- ✓ Какво представлява тормозът, разпознаваме ли го и как можем да докладваме за случаи на тормоз?
- ✓ Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите? (някои видове поведение като присмиването може да изглеждат като игра или шега, но обиждат и водят до негативни емоции у този, към когото са насочени и до това той да се чувства унижен или заплашен).
- ✓ Как се чувстваме, когато видим прояви на тормоз и какво правим?
- ✓ Какво можем и искаме да направим?
- ✓ Кои са основните ценности, правила на поведение, които следва да приемем? Как можем да ги прилагаме?

Разглеждането на последната тема трябва да завърши с изработването на общи правила на поведение и договаряне на процедура, в случай на нарушаване на правилата. Правилата се пишат и се поставят на видно място в класната стая, за да могат децата да се придържат към тях в конкретни ситуации.

2.2.2. Интервенцията на равнище клас / Приложение 1/

- Разпознаване на тормоза от страна на учителя.
- Прекратяване на ситуация на тормоз.
- Подход за възстановяване на щетата.
- Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилие или тормоз.
- Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността.

3. Включване на родители

3.1. Измерения на родителското съдействие:

- Привличане на родители – специалисти от областта на помагащите професии / психолози, социални работници, лекари, свещеници/ за реализиране на общи инициативи
- Родители – посредници между училището и други организации и институции, имащи касателство по проблема с тормоза в училище
- Родители, които могат да осигуряват ресурси за изпълнение на училищните дейности

3.2. Работа на класният ръководител и/ или координационния съвет с родителите

- Уведомяват се във всички случаи, при които тяхното дете е било участник по някакъв начин в ситуация на тормоз;
- Информирание за последствия, договаряне на варианти, акцентиране върху различни гледни точки по проблема, ако е необходимо насоки за работа с психолог;
- Насочване на родителите, ако е необходимо, към психолог или друг специалист.

4. Ресурсна обезпеченост

4.1. Училищното ръководство е необходимо да осигури:

- обучение за служителите;
- механизми за взаимодействие с различни институции;
- комуникация при нужда с външни специалисти, обучени за интервенция в ситуации на тормоз;
- информация, материали по темата за насилието и тормоза в училище, информация за наличните ресурси в общността и други.

4.2. Министерството на образованието и науката е необходимо да осигури:

- проучване на необходимостта от повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в областта на справяне с училищния тормоз;
- обучения чрез включване на тематични области, свързани с насилието и тормоза, в Националната програма за квалификация, посредством оперативни програми и други.